

Afb. 1: De *Empire Windrush* was het eerste schip waarop Caribische migranten aanmeerden in het Verenigd Koninkrijk. Bron: Imperial War Museum, <https://bit.ly/3V1G0g9>.

Het Windrushschandaal: zweven tussen grenzen

Rémon Masselink

Merely five years ago, dozens of British subjects were wrongly detained and deported by the government of the United Kingdom. This crisis is otherwise known as the 'Windrush scandal', named after the ship that one of the first groups of West Indian immigrants arrived on. Rémon Masselink investigates its historical context to better understand this *hostile environment*. He does so by looking back at the creation of national borders, the immigration policies of the twentieth century and the *everyday bordering* of today. He concludes that Windrush is the result of a Western and white sense of superiority.

Op 22 juni 1948 meerde de *Empire Windrush* aan in de haven van Tilbury, Essex.¹ Ongeveer 500 Caribiërs werden hier door het Britse *Colonial Office* verwelkomd.² Ze waren op zoek naar

werk en een permanente plek om te verblijven. In de jaren erna volgden nog vele andere migranten. Volgens de Britse overheid waren ze welkom, vooral na de instelling van de *British Nationality Act 1948*. Daarin werd namelijk vrijheid van migratie aan alle 'onderdanen' van het Britse Gemenebest verschaft.³

¹ Royal Museums Greenwich, 'The Story of the Windrush', <https://bit.ly/3WLRVj5> (juni 2022).

² '148 West Indians have found jobs', Daily Mirror, 2 juli 1948, via British Newspaper Archive; 'West Indians Arrive', The Scotsman, 22 juni 1948, via British Newspaper Archive.

³ The National Archives, UK Public general Acts, 1948 c. 56, 'British Nationality Act 1948', <https://bit.ly/3WumQ3R>; Huon Wardle en Laura Obermuller, 'Windrush generation' and 'hostile environment': symbols and lived experiences in Caribbean migration to the UK', *Migration and Society* 1 (2019) 2, 81-89, aldaar 82.

Maar recentelijk bleek dat deze migranten en hun kinderen toch niet zo welkom waren als gedacht.⁴ In oud-premier Theresa May's *hostile environment* werd een groot deel van de Brits-identificerende migranten de stuipen op het lijf gejaagd omdat ze plotsklaps uitsluiting van openbare diensten of zelfs deportatie onder ogen zagen.⁵ Onder de Britse bevolking kwam het bekend te staan als het Windrushschandaal, vernoemd naar de boot waarop de eerste Caribiërs aanmeerden.

Deze Caribiërs zijn tussen wal en schip beland wegens een grote hoeveelheid veranderingen in het immigratiebeleid van de Britse overheid tijdens de tweede helft van de twintigste eeuw. Deze serie *Nationality Acts* veranderde constant de voorwaarden van het Britse burgerschap, bijvoorbeeld ten opzichte van burgers van het Britse Gemenebest.⁶ Hiermee wijzigde ook telkens het immigratiebeleid, tot in de eenentwintigste eeuw aan toe. Er werd en wordt dus constant gerommeld met de positie van burgers van het Gemenebest in het Verenigd Koninkrijk (VK).

Plotseling werden deze Brits-identificerende migranten de stuipen op het lijf gejaagd

⁴ Luke de Noronha, 'Deportation, racism and multi-status Britain: immigration control and the production of race in the present', *Ethnic and Racial Studies* 42 (2019) 14, 1-18.

⁵ Om de grote immigratiegolf uit Polen in te dammen, introduceerde May een pakket maatregelen tegen illegale migranten. Opeens bleek dat de Caribische immigranten, die onder legale voorwaarden binnen waren gekomen, ook binnen deze groep vielen.

⁶ Voor een beknopte geschiedenis zie Helena Wray, 'The 'Windrush Generation' and Citizenship' (versie 2 mei 2018), <https://bit.ly/3jvQ83k> (25 april 2022).

Maar om 'Windrush' beter te begrijpen, moeten we verder kijken dan alleen de aan migratie gerelateerde *Acts* van de twintigste eeuw. De wortels van het schandaal liggen in de tweede helft van de negentiende eeuw. Door het weren van immigranten werden in deze tijd langzamerhand grenzen, nationaliteit en de natiestaat steeds belangrijker.⁷ Hoe kan het Windrushschandaal verklaard worden als we terugrijpen op de bredere historische context, die teruggaat naar imperiale migratiewetten en het ontstaan van nationaliteit als categorie van uitsluiting in het Britse Rijk en daarna Gemenebest in de lange negentiende eeuw?

Het verharderen van grenzen in de negentiende eeuw

Om het schandaal beter te kunnen begrijpen moeten we terug in de tijd. We moeten naar de tijd waarin een grote vijand van deze 'illegale' immigranten zich steeds duidelijker manifesteerde in de maatschappij: gecontroleerde immigratie. In de tweede helft van de negentiende eeuw, toen westerse imperiale mogendheden het machtigst waren, heerste er ook een westers superioriteitsgevoel. De meeste witte westerlingen geloofden dat zij het uitverkoren volk waren om over de wereld te heersen.⁸ Daarom behoorde volgens hen alle rijkdom in de handen van witte mensen, al helemaal als het ging om rijkdommen uit 'witte' landen of

⁷ Marilyn Lake en Henry Reynolds, *Drawing the Global Colour Line: White Men's Countries and the International Challenge of Racial Equality* (New York: Cambridge University Press 2008).

⁸ Rudyard Kipling, 'The White Man's Burden', *McClure's Magazine* 12 (1899) 4; American Association of Biological Anthropology, 'AABA Statement on Race & Racism', <https://bit.ly/3hS5PI3> (8 december 2022).

de vestigingskoloniën.⁹

De angst voor het verliezen van 'eigen' rijkdom is te verklaren aan de hand van de 'concurrentie' die witte arbeiders zagen in niet-witte migranten. Dit was het geval in Californië in 1848.¹⁰ Chinese immigranten, gelokt door de *Gold Rush*, moesten volgens witte arbeiders uitgesloten worden van het land. En na enig twijfelen gaf de Amerikaanse overheid toe.¹¹ In Britse gebieden zijn ook voorbeelden te vinden. In Australië werd de *White Australia Policy* een feit en in Canada werden omslachtige wetten geformuleerd om immigratie uit India tegen te gaan.¹²

Het creëren van barrières tegen niet-witte immigratie in voornamelijk de witte vestigingskoloniën was een veelvoorkomend fenomeen in de tweede helft van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw. Historicus dr. Adam McKeown schrijft dat in deze tijd een grote mobiliteit van de wereldbevolking mogelijk werd. Dit was het moment waarop staten begonnen met het ontwikkelen van geïnstitutionaliseerde controle over immigratie, niet als logisch gevolg van het bestaan van een internationaal

systeem, maar als gevolg van de wens om bevolkingsgroepen ervan uit te sluiten.¹³ Het instellen van grenscontroles zorgde voor verharding van voorheen nogal losse grenzen en legde hiermee nationale identiteiten op.

Witte westerlingen geloofden dat zij het uitverkoren volk waren

Het waren dus de barrières om mensen uit te sluiten die grenzen verhardden en nationaliteiten creëerden. Ook verbonden de barrières een bepaalde waarde aan die nationaliteit en identiteit. De nationaliteit die iemand bezit, bepaalt in hoeverre diegene bij bijvoorbeeld overheidsinstanties terecht kan. Als de waarde van jouw paspoort laag is, ben je in veel samenlevingen dus minder vrij om mee te doen aan die maatschappij. Hierdoor vallen individuen buiten de boot, ook als iemand al jaren in een land woont.

Wat opvalt bij de drie historische gevallen van uitsluiting van inwoners met een migratieachtergrond (Californië, Australië, Canada), is dat er bij alle drie een terugkerend thema te vinden is: etniciteit. In elk van de gevallen is de overheid bezig met het uitsluiten van mensen op basis van etniciteit. De meeste overheden waren het wellicht niet per se eens met dergelijke roekeloze immigratierestricties, gezien de dominantie van liberale politiek in de lange negentiende eeuw. Desondanks voelden zij zich onder druk van witte arbeiders bijna verplicht om toch een aantal zorgvuldig verwoorde, ofschoon racistische immigratiewetten aan te nemen. Het ontstaan van grenzen en nationaliteiten kan op deze manier verbonden worden aan racistische

¹³ Adam McKeown, *Melancholy Order: Asian Migration and the Globalization of Borders* (New York: Columbia University Press 2008), 2-3.

idealen die hun oorsprong vinden in een westers superioriteitsgevoel.

Een warm welkom?

Het systeem dat de Britten in de imperiale tijd gebruikten voor hun 'burgerschap' vindt zijn oorsprong in een min of meer feodale verhouding tussen soeverein en onderdaan.¹⁴ Wat dit betekende, was dat elke onderdaan precies dezelfde relatie had met de soeverein. Een kenmerk hiervan was dat elke onderdaan vrijheid van mobiliteit had. Zoals we zagen in de vorige voorbeelden, bleef dit principe ook in stand tijdens de imperiale hoogtijdagen van het Britse Rijk en de beginjaren van het Britse Gemenebest.

De Britse nationaliteit werd aan de meeste inwoners van het Gemenebest verschaft. Zo wist het VK ook na de val van het Britse Rijk zijn invloed te behouden en, zoals meerdere parlementsleden zeiden, wist het VK differentiatie binnen het Gemenebest te voorkomen.¹⁵ Aangezien ook de eerste generatie Windrushers Britse onderdanen waren, waren zij vrij om te migreren naar het VK.¹⁶ Het VK ontving deze werkzoekende Caribiërs met open armen. De banen waren in overvloed in het VK, omdat het land na vele nazi-bombardementen met een grote wederopbouw bezig was. Het VK zocht arbeidskracht en Caribiërs konden die kracht bieden: het leek een echte win-

¹⁴ Randall Hansen, 'The Politics of Citizenship in 1940's Britain: the British Nationality Act', *Twentieth Century British History* 10 (1999) 1, 67-95, aldaar 70; bij gebrek aan een betere Nederlandse vertaling van het woord subjecthood, gebruik ik burgerschap hier tussen aanhalingstekens.

¹⁵ Ibid., 83.

¹⁶ Deze verhouding was wel aan veel verandering onderhevig. Voor een uitgebreide beschrijving, zie Hansen, 'The Politics of Citizenship in 1940's Britain'.

winsituatie.

Eerstegeneratie-Windrusher en historicus Mike Phillips beschrijft in een interview hoe, voor zijn aankomst, de kranten inderdaad positief schreven over de immigratie van de zwarte bevolking.¹⁷ Hij zegt dat men hun niet veel aandacht schonk, aangezien er in die tijd ook migranten uit Europa het land binnenkwamen. Immigratie waren ze dus wel gewend. *The Sphere* meldde in 1954 dat er tussen januari en oktober ruim 8000 zwarte immigranten waren aangekomen in het land. Het precieze aantal weet de krant niet, want 'zowel West-Afrikanen als West-Indiërs zijn Britse burgers en er is geen officiële controle bij hun aankomst in Groot-Brittannië'.¹⁸ Wegens het grote aantal migranten dat in een keer arriveerde, was er af en toe onrust. Toch gedroegen de migranten zich over het algemeen goed en werkten ze hard, schrijft de krant. *The Scotsman* schrijft hoe de

Afb. 2: Badge met de tekst 'White Australia'. Dit soort badges werd aan het begin van de twintigste eeuw gedragen door witte Australiërs. Bron: Australian Natives' Association, <http://bit.ly/3uC8UbR>.

¹⁷ ThamesTV, Youtube, 'Windrush Generation | Moving to the UK | Post War Britain | Sam King | 1999', <https://bit.ly/3hPStWr>, tijd: 4:20.

¹⁸ 'A Colour Problem For Britain', *The Sphere*, 30 oktober 1954, via British Newspaper Archive. Eigen vertaling.

⁹ Onder vestigingskoloniën vallen over het algemeen koloniën waar de Europese bevolking zich veelal permanent vestigde. Voorbeelden zijn Zuid-Afrika, Australië en Canada, maar ook de Dertien Koloniën, de voorloper van de VS, waren witte vestigingskoloniën.

¹⁰ Mark Kanazawa, 'Immigration, Exclusion and Taxation: Anti-Chinese Legislation in Gold Rush California', *Journal of Economic History* 65 (2005) 3, 779-805, aldaar 780-781.

¹¹ Ibid., 802-803.

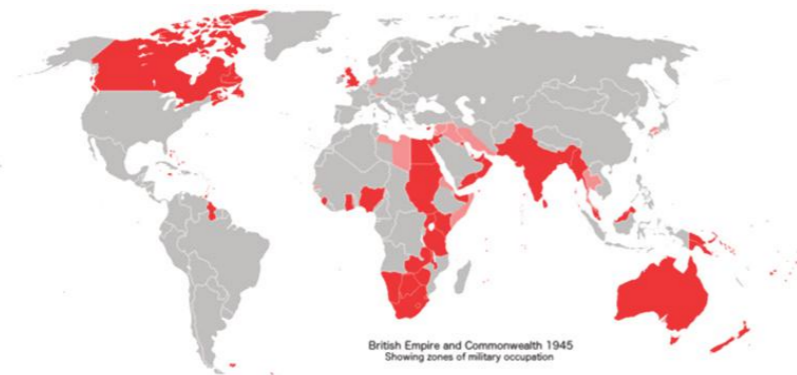
¹² Mae Ngai, *The Chinese Question: The Gold Rushes and Global Politics* (New York: Norton & Company, Inc. 2021) 164; Lake en Reynolds, *Drawing the Global Colour Line*, 30-31; Radhika Mongia, *Indian Migration and Empire: A Colonial Genealogy of the Modern State* (Durham: Duke University Press 2018) 117.

eerste Windrushimmigranten zich vrijwillig opgeven voor posities in het leger, de mijnen en bij de luchtmacht.¹⁹ Het lijkt erop dat de arbeiders hartelijk verwelkomd werden en dat ze permanent wilden blijven, gezien hun wens om een nieuw leven in het VK op te bouwen. De berichten van de kranten bevatten dus over het algemeen positieve klanken over de migranten. Pas in de jaren vijftig werd de sfeer grimmiger, zegt Phillips. Immigranten werden beschuldigd van rondhangen op straat en het roken van *dope*. Voormalig burgemeester van Southwark en Jamaicaanse immigrant Sam B. King, aanwezig bij hetzelfde interview als Phillips, beschrijft ook hoe kranten negatieve artikelen schreven en hoe hij racisme ervaarde in de vorm van bordjes waar 'no blacks' op stond. Kranten beschrijven inderdaad in de jaren vijftig hoe West-Indiërs banen inpikten. 'Banen moeten niet naar West-Indiërs, maar naar Ulster'.²⁰ Parlementslid Robert Henderson klaagt dat West-Indiërs uit

hun habitat worden gehaald om werk te verrichten, terwijl lokale arbeiders het werk ook zouden kunnen doen. Dat een politicus zich hier al serieus mee bezighield, betekent dat ideeën van restricties op immigratie al in het politieke debat terechtgekomen waren.²¹

We zien hier hetzelfde patroon als in de vorige voorbeelden: er is arbeid nodig om een land op te bouwen, deze arbeid kwam in de vorm van goedkope, niet-witte migranten, de bevolking wordt na een tijd onrustig en beschuldigt migranten van onterechte concurrentie en restricties worden overwogen. De 1962 Act was een van de eerste juridische restricties. Volgens dr. Helena Wray was de handhaving hiervan voornamelijk op basis van huidskleur, hoewel dat natuurlijk niet in de wet verwoord stond.²² Uit onderzoek van Robin Schurink blijkt zelfs dat de wetten voortkwamen uit een discriminerende angst voor maatschappelijke veranderingen onder de bevolking.²³ Ook hier blijkt dus dat, ruim veertig jaar

Afb. 3: Het Britse Gemenebest in 1945. Inwoners van deze gebieden hadden vrije mobiliteit tussen tussende landen in het Gemenebest. Bron: Robert Brukner, <http://bit.ly/3HmwPUh>.

¹⁹ 'Thirty of the West-Indians...', The Scotsman, 10 juni 1948, via British Newspaper Archive; '148 West Indians have found jobs', Daily Mirror, 2 juli 1948, via British Newspaper Archive.

²⁰ 'Don't bring West Indians Jobs, give work to Ulster', Londonderry Sentinel, 17 februari 1955, via British Newspaper Archive.

²¹ 'No restrictions on West Indian immigrants', West London Observer, 15 juli 1955, via British Newspaper Archive.

²² Wray, 'The 'Windrush Generation'.

²³ Robin Schurink, 'It is the colour problem that has come to Britain', Historisch Tijdschrift Aanzet 36 (2021) 3, 32-39.

later, een overheid nog sterk beïnvloed kan worden door een negatieve publieke opinie over niet-witte migranten. Waar het VK eerst nog de grenzen openhield op grond van het behouden van handelsrelaties, worden immigratiewetten weer aangescherpt op grond van racistische ideeën. Deze trend hield de rest van de twintigste eeuw aan, waardoor de positie van de Caribische migrant steeds onzekerder en onduidelijker werd. Het was dan ook in deze tijd dat het bureaucratische zwarte gat ontstond waarin de Windrushgeneraties belandden.²⁴

De slachtoffers van racisme en everyday bordering

De set maatregelen van Theresa May kan gezien worden in een lijn van continuïteit met de voorgaande Acts. Het waren wetten bedoeld om een plotselinge golf immigratie te beperken, waarschijnlijk met name gericht op de enorme Poolse instroom die het VK ervaarde.²⁵ Toch waren het weer de niet-witte etnische minderheden die de dupe waren van de immigratiewetten. Maar er is één verschil: veel van deze burgers hebben decennialang legaal in het VK gewoond, hebben in dienst gezeten van het Britse leger, hebben geholpen met de wederopbouw van het VK, of hebben een ouder met het Britse burgerschap. Voor velen was het VK hun thuis.

Antropologen dr. Huon Wardle en dr. Laura-Jan Obermuller interviewden in 2019 een anonieme Jamaicaanse Brit, onder het pseudoniem Mr. M. Hij zei: 'What England seemed to

forget is that the immigrants helped to build the UK after the war. My father and others did the dirty jobs (...) all to help rebuild England.' Hij was niet meer welkom in het VK en een visum en burgerschap werden allebei geweigerd. Aangezien hij een goede baan had en geen strafblad, concludeert hij dat zijn afwijzing enkel op basis van zijn etniciteit kan zijn.²⁶

Ook Ms. L.C. werd geïnterviewd. Zij vertelde dat ze haar hele leven in het VK heeft geleefd en dat ze nu naar Jamaica is gedeporteerd. Jamaica is haar compleet vreemd en ze heeft geen manier om weer terug te keren, aangezien haar advocaat slecht te bereiken is. Ze is in het oog van de instanties gekomen omdat ze een 'run-in' had met de politie, waarna ze een paar maanden later werd opgebeld. Hoewel hij geen slachtoffer was van het schandaal, verwijst de eerdergenoemde Sam B. King naar zijn dienst in de *Royal Air Force* (RAF) om zijn verwarring over de racistische praktijken in het VK te onderbouwen. Waren hij en zijn RAF-genoten niet immers loyale Britse burgers?

Het is logisch dat juist etnische minderheden de dupe zijn van de nieuwe set maatregelen. Etnische profilering door agenten komt vaak voor, door de overheid oogluikend toegestaan. Bovendien hebben minderheden vaak familie in het buitenland. Mocht de Britse burger diens familie willen bezoeken, dan moet diegene de grens over. De Jamaicaanse Britten komen zo gemakkelijk in aanraking met politie en grenscontroles en lopen een hoger risico op deportatie.

De grens die, zoals McKeown beargumenteert, is ontstaan door de wens om bepaalde etniciteiten uit te sluiten, wordt steeds alledaagser. Elke dag moet men zich met hun identiteit en dus nationaliteit verifiëren bij bijvoorbeeld de verzekering,

²⁴ Aangezien ik een beperkt woordenantal heb en vooral ook omdat het punt van dit paper niet het maken van een opsomming van wetten is, verwijs ik wederom naar Wray, 'The 'Windrush Generation'.

²⁵ Ian Fitzgerald en Rafal Smoczynski, 'Anti-Polish Migrant Moral Panic in the UK: Rethinking Employment Insecurities and Moral Regulation', Czech Sociological Review 51 (2015) 3, 339-361, aldaar 340-341.

²⁶ Wardle en Obermuller, 'Windrush generation' and 'hostile environment', 84-85.

belastingdienst of een 18+-feestje.²⁷ Na de maatregelen van May zijn zelfs ziekenhuismedewerkers agenten van de *Immigration Office* geworden, omdat de overheid hen verplicht om de migratieachtergrond van patiënten na te gaan.²⁸ Dit verschijnsel staat bekend binnen de academische wereld als 'everyday bordering'.

Voor veel 'migranten' was het VK hun thuis

Wat blijkt uit de interviews is dat deze personen inderdaad te maken kregen met *everyday bordering*. De grens die is ontstaan in de lange negentiende eeuw om Aziatische migranten buiten de witte vestigingskoloniën te houden, heeft zich inwaarts ontwikkeld: van een denkbeeldige grens over een stuk land of bij een grenspost naar een grens in het land zelf. De grens ligt nu bij alle identiteitschecks en zelfs bij een mobiele telefoon.²⁹ Toch heeft de grens zijn oorspronkelijke functie behouden, namelijk het uitsluiten van bepaalde bevolkingsgroepen op basis van nationaliteit. Op het gebied van immigratiewetten en vooral hun intenties en handhaving is er dus zeker sprake van continuïteit tussen de lange negentiende eeuw en de eenentwintigste eeuw. Maar de gedupeerde immigranten hebben ditmaal iets wat zij voorheen niet hadden: een positieve publieke opinie en een platform waarop zij hun slechte

ervaringen kunnen delen, zodat ze steun krijgen van een grote groep mensen en op de politieke agenda komen.

Conclusie

Met het pakket nieuwe maatregelen van Theresa May's conservatieve overheid in 2013 creëerde zij een *hostile environment* voor illegale immigranten. Maar dat is zeker geen nieuw fenomeen. Zoals we hebben gezien kwam uitsluiting van migranten steeds vaker voor in de lange negentiende eeuw. In Californië, Australië en Canada gebeurde dit op grote schaal. Grenzen verhardden en de nationaliteit van een persoon werd steeds belangrijker. Hierdoor konden overheden categoriseren wie 'behoorde' en wie niet. Immigratiewetten werden vaak ingesteld onder druk van een racistische houding van witte mensen tegenover niet-witte immigranten. In de jaren vijftig van de twintigste eeuw belandde dit verschijnsel ook in het Verenigd Koninkrijk, waar zorgen ontstonden over de niet-witte bevolking die alle banen zou inpikken. Wat volgde was een lange reeks wetten die het VK steeds vijandiger maakte tegenover immigranten.

De wetten van Theresa May kunnen daarom als onderdeel van dit geheel gezien worden. Met elk van de historische voorbeelden was de niet-witte migrant de dupe, en ook het Windrushschandaal valt binnen ditzelfde patroon: na de vraag naar goedkope arbeid zijn er zorgen over een overvloedige immigratie onder de 'oorspronkelijke' bevolking. De overheid staat onder druk van het volk en treft weliswaar zorgvuldig verwoorde maatregelen, maar blijkt in de praktijk uit te sluiten op basis van etniciteit. Bovendien komt door *everyday bordering* een Windrusher sneller in aanraking met de wet, wat de kans op maatregelen of zelfs deportatie vergroot. Daarom valt te concluderen dat het Windrushschandaal gezien kan worden als een product van immigratiewetten die hun oorsprong hebben in een context van een (wit) westers superioriteitsgevoel. Gelukkig hebben ditmaal de gedupeerden een beter

podium om op te staan en sommigen, niet allen, hebben hun rechtmatige plek als burgers van het VK weer teruggekregen.

Grenzen ontstonden wegens de wens om bepaalde etniciteiten uit te sluiten

Rémon Masselink is a third-year history student at Utrecht University, specialising in Globalisation and World Order. Focusing on borders, race and migration in the long nineteenth century, he aims to show the consequences of western imperialism for modern society. He has also followed the minor Conflict Studies.

²⁷ Nira Yuval-Davis, Georgie Wemyss en Kathryn Cassidy, 'Everyday Bordering and the Reorientation of British Immigration Legislation', *Sociology* 52 (2018) 2, 228-244, aldaar 228.

²⁸ Lucinda Hiam, Sarah Steele en Martin McKee, 'Creating a 'hostile environment for migrants': the British use of health service data to restrict immigration is a very bad idea', *Health Economics, Policy and Law* 2 (2018) 13, 107-117, aldaar 107.

²⁹ Denk hierbij aan de Nederlandse DigID, of de Britse variant Verify.